

Лютнева революція в Петрограді (23.II — 02.III.1917 р.).

Криза охопила всі галузі життя суспільства, масове зuboжіння населення викликало невдоволення царською владою. Протягом 8 днів повалено 300-літню династію Романових. В країні встановилося **двовладдя**: Петроградська рада робітничих і солдатських депутатів (есери і меншовики) ще з 27.II і Тимчасовий уряд — ТУ (кадети, октябристи, есери), утворений 2.III (мав діяти до скликання Всеросійських Установчих зборів). ТУ проголосив політичні свободи. Влада на місцях переходила до громадських комітетів та губернських і повітових комісарів ТУ.

Рос. соціал-демократична робітничая партія — РСДРП 1903 р. на 2-му з'їзді — програма і статут.

1. **Більшовики**: РСДРП(б), на чолі — В. Ульянов (Ленін). За партію революціонерів з міцною дисципліною. За соціалістичну революцію і диктатуру пролетаріату.
2. **Меншовики**: РСДРП(м), на чолі — Л. Мартов. За вільну організацію робітників. Орієнтувалися на парламентську боротьбу, реформи, демократичні свободи.

Загальноросійські партії

Партія соціалістів-революціонерів (**есери**), 1902 р. Лідер В. Чернов. Лідер українських есерів — Д. Дорошенко. За демократичну республіку, надати землю тим, хто її обробляє. «Бунд» — єврейська партія. Польська соціалістична партія — ПСП. За відродження незалежної Польщі.

Праві політичні сили
Конституційно-демократична партія (кадети) 1905 р. П. Мілюков. Культурний розвиток для всіх націй. «Союз 17 октября» — (октябристи) 1905 р. За збереження монархії та єдності імперії. Чорносотенці. За єдину, неподільну, самодержавну Росію. Антисемітизм.

Події Української революції 1917 р.

Березень. 4 (17).III.1917 р. — Українська Центральна Рада (УЦР): ТУП (з VI — есефи), УСДРП — еседеки, УПСР — есери, УНП, громадські спілки і товариства. Голова УЦР — М.С. Грушевський (обраний заочно) — видатний історик і громадський діяч (повернувся до Києва 12.III). 19.III — у Києві 100-тис. **маніфестація** і народне віче на Софійському майдані: «**Вільна Україна у вільній Росії**».

Квітень. 6–8.IV.1917 р. — Український національний конгрес. Майже тисяча осіб представляли всі укр. губернії, всі фронти, Кубань, Галичину. Вибрали новий склад УЦР. Головою обрали М. Грушевського, заступниками — В. Винниченка і С. Єфремова. Конгрес перетворював УЦР в представницький орган народної влади. Утворено Малу Раду як виконавчий комітет УЦР.

Травень. поч. V — 1-й Всеукр. військовий з'їзд: **Домагатися миру** без анексії (територіальні надбання) і контрибуцій (грошові стягнення), необхідність **українізації армії**, обрали Військовий генеральний комітет на чолі з С. Петлюрою і **уповноважили УЦР добиватися автономії**.

Середина V — делегація УЦР на чолі з В. Винниченком до ТУ, але ТУ відхилив вимоги щодо автономії.

Кінець V — Всеукраїнський селянський з'їзд обрав Раду селянських депутатів й ухвалив, щоб вона увійшла до УЦР.

Червень. Поч. VI — 2-й військовий з'їзд. Обрали Раду військових депутатів, яка увійшла до УЦР. Заприсяглися дочекатися автономії.

10 (23).VI.1917 р. — I Універсал Центральної Ради. Проголошено автономію України. «**Хай буде Україна вільною. Не одділяючись від усієї Росії, хай народ український на своїй землі має право сам порядкувати своїм життям**». УЦР — орган, уповноважений ухвалювати акти конституційного значення. Запроваджено одноразовий податок на «рідну справу». Сподівання на співпрацю з національними меншинами.

15 (28).VI — створено укр. крайовий уряд — Генеральний секретаріат, очолив. В. Винниченко, в складі уряду переважали соціал-демократи.

Наприкінці VI до Києва прибула делегація від ТУ: О. Керенський, М. Терещенко й І. Церетелі.

Липень. 3 (16).VII — II Універсал — компроміс між ТУ і УЦР: ТУ: а) визнав Генеральний секретаріат найвищим органом крайового управління в Україні, але склад укр. уряду мав затверджувати Тимчасовий уряд; б) погоджувався на українізацію військ, але під контролем російських офіцерів.

УЦР: а) самочинно зобов'язувався не проголошувати автономію України аж «...до Всеросійського Учредительного Зібрання»;

б) мала поповнитись представниками національних меншин, що проживали в Україні.

4-5.VII — Збройний виступ самостійників: 2-й український полк ім. П. Полуботка хотів примусити УЦР проголосити незалежність України.

Середина VII — до Петрограду делегація на чолі з Винниченком для затвердження «Статуту вищого управління України», але криза ТУ.

Кінець VII — Наступ антиукр. сил: активізуються чорносотенці; обстріл вояків укр. полку ім. Б. Хмельницького, який вирушав на фронт.

Серпень. 4 (17).VIII — «Тимчасова інструкція для Генерального секретаріату». Генеральний секретаріат оголошувався органом Тимчасового уряду і затверджувався ним за поданням УЦР. Укр. територія мала становити 5 губерній — Київська, Волинська, Подільська, Полтавська й частково Чернігівська.

Поza компетенцію Секретаріату були військові, продовольчі, судові справи, пошта, телеграф. УЦР прийняла до відома, але загострилися стосунки з ТУ.

Наприкінці літа — заколот Л. Корнілова. Генерал здійснив спробу встановити в Росії військово диктатуру. **Російські більшовики** створювали загопи червоногвардійців, спираючись на популістські гасла, отримали більшість в Радах — «більшовизація Рад» і взяли курс на збройне повстання.

Вересень. 8–15.IX — З'їзд народів Росії в Києві. З'їзд постановив, що Росія має бути перетворена на федерацію. Обрано Раду народів, яку очолив М. Грушевський. 14.IX — «Демократична нарада» в Петрограді. Українська Центральна Рада вперше обнародувала вимоги України.

Жовтень. 25–26.X (7–8.XI) 1917 р. — Збройне повстання в Петрограді, внаслідок якого більшовики скинули Тимчасовий уряд.

II Всеросійський з'їзд рад робітничих і солдатських депутатів проголосив встановлення радянської влади в Росії і ухвалив декрет про мир і декрет про землю, утворив російський уряд — Раду народних комісарів (РНК) на чолі з В. Леніном.

Спочатку УЦР доброзичливо поставилася до більшовиків як до союзників у боротьбі з ТУ, але в резолюції Малої Ради 26.X **засудила повстання**.

29–31.X — бої в Києві між більшовиками і військами ТУ (Київський військовий округ). Коли їх сили виснажилися, війська УЦР взяли під контроль у Києві всі ключові пункти. **Влада перейшла до рук Української Центральної Ради**.

Листопад. 7.XI (20.XI) 1917 р. — III Універсал: а) «**Однині Україна стає Українською Народною Республікою**». Проголошено автономію. Влада в Україні належить лише УЦР та Генеральному секретаріату. Юрисдикція УНР поширювалася на дев'ять укр. губерній; б) скасовувалось право приватної власності на землю поміщицьких та інших нетрудових господарств. Земля визнавалася власністю всього трудового народу і повинна перейти до нього без викупу; в) універсал декларував програму соціально-економічних реформ: 8-год. робочий день, держ. контроль за виробництвом та розподілом продукції; домагалися припинення війни, скасування смертної кари та оголошення амністії для політ'язнів, забезпечення демократичних свобод; г) передбачалося прийняти закон про національно-персональну автономію для національних меншин.

Призначено вибори до українських Установчих зборів на 27.XII.1917 р.

Наприкінці XI — вибори до Всеросійських Установчих зборів: більшовики здобули в Україні 10% голосів виборців, а українські партії — 75%.

У листопаді більшовики спробували захопити Київ: 2-й корпус з фронту йшов на Київ, але поблизу Вінниці його зупинили сили 1-го Українського корпусу генерала П. Скоропадського. Більшовики готували повстання в Києві, але війська УЦР роззброїли їх і відправили до Росії.

Грудень. 4.XII — Ультиматум Раднаркому Росії Центральної Раді. Раднарком заявив про визнання УНР, але більшовицької, а це означало, що УЦР повинна визнати радянську владу і саморозпуститися. Вимагав не пропускати через укр. територію антибільшовицькі війська і пропустити більшовицькі; припинити роззброєння червоногвардійців і не формувати укр. армію. В разі неприйняття цих вимог протягом 48 годин — війна.

УЦР відхилила вимоги ультиматуму. 5.XII — Раднарком Росії своїм рішенням ухвалив: «**вважати Раду в стані війни з нами**».

9 січня (22.I) 1918 р. — IV Універсал. Проголошено самостійну, вільну, суверенну державу укр. народу — незалежна УНР. **Влада в УНР належить лише народу України**. З усіма сусідніми державами Україна хоче жити у згоді та приязні. Жодна сусідня держава не може втручатися у життя самостійної Укр. Народної Республіки. Підтверджено всі демократичні права та свободи, проголошені в III Універсалі. Гарантувалася передача землі селянам без викупу ще до початку весняних робіт — **соціалізація землі**. Генеральний секретаріат перейменувався у **Раду народних міністрів** (30.I очолив В. Голубович).